

המצטער משערו בספירת העומר, האם רשאי להסתפר

כידוע מצטער פטור מסוכה, ד"כעין תדורו" בעיניו ואין אדם דר במקום שמצטער. [ע"י סוכה (כז). ותוס' (שם ד"ה הולכי דרכים)].

לכאורה פטור "מצטער" אינו אלא לענין מצות סוכה דכעין תדורו בעיניו כנ"ל, אבל בשאר מצות י"ל דלעולם חייב אדם אפי' להכניס עצמו בצער על מנת לקיימם. וכן מוכח מהריטב"א (סוכה כח: ד"ה יוש) שכת' בשם הרמב"ן דמ"הארז"ח ילפינן שלא יתחייב בסוכה אלא מי שהוא כאזרח רענן פרט למצטער ומכאן למדנו דתשבו עיניו תדורו בעיניו.

אולם הרדב"ז (ח"ג סי' תתס"ו וסי' תרפ"ו) משמע ד"מצטער" פטור אף משאר מ"ע כמו שמצינו לענין מצות סוכה דמצטער פטור מן הסוכה. וכן הברכ"י (סי' תעב אות י) הביא דעת הראש יוסף (למהר"י איסקאפה סי' תעב) דמצטער פטור מן הסוכה ומכל המצות.

וכן בשד"ח (ככלים מע' המ' ככל רב) כתב כן בשם עוד פוסקים. [וע"י בחי"ל (ה"ב י"ד סי' י"א ד"ה והיה)]. ובחלקת יואב (סוף דיני אונס בהשמועה ענף ז) כתב דמצטער פטור מהסוכה אפי' בלא צער גדול, אבל במקום צער גדול פטור מכל מצות עשה.

ואין להקשות לשתם מהא דפסק השו"ע (סי' תעב סעי' י) דמי שאינו שותה יין מפני שמזיקו מ"מ צריך לקיים מצות ד' כוסות, וכתב המ"ב (סי' ק"ה) דהיינו אע"פ שמצטער בשתייתו. דאפשר דשאני התם שחכמים החמירו משום פרסומי ניסא שאפי' עני מוכר כסותו לקיים מצוה זו [וע"י ביאור הלכה (רס"י תרע"א) וכן מבואר בבשמים ראש (סי' צד) ובתשובות והנהגות (ח"ה סי' קמ"א)].

ואדרבה לכאורה יש להביא ראיה לדבריהם מהשו"ע (סי' רצ"א סעי' א) שפסקו דמי שאי"א לו לאכול סעודה שלישית אינו חייב לצער עצמו ונהרי דעת היראים (סי' צב) דאיכא מ"ע לאכול ג' סעודות בשבת. אולם בסמ"ג (עשה ל) מוכח שאינה מהי"ת, ואכמ"ל, ועיין לקמן].

אלא דהמ"ב (סי' א) כת' שפטור מפני דסעודת שבת לעונג נתנה ולא לצער, ואי"כ אדרבה מוכח לאידך גיסא דלולי טעם זה גם המצטער חייב. [וכן ביוסף אומץ (סי' מ"א אות ב ובסי' ה"ה שוב דר"ח) נקט שדוקא בעיניו סוכה אמרינן שמצטער פטור. וכי"כ בברכ"י (שם וסי' לח אות ו)].

וכן יש להוכיח מדברי השו"ע (סי' סג סעי' ה) שפסק שמי שישן מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסי ראשון (של ק"ש) והוא ער ממש, ע"כ. [אלא שהעירוי דיש לחלק דשאני התם שאין הצער בא מקיום המצוה אלא בא כדי שיקיים המצוה, ועי'].

וע"י במ"א (סי' קס"ט ס"ק מא) שכת' דאיכא חיוב לצער עצמו לאכול מצה בפסח ולשתות יין בקידוש בשבת. וכן נקט במ"ב (סי' תעב ס"ק לה-לו) [וע"י ברמ"א (סי' תול"ס סעי' ה) שבליל אי של סוכות אפי' מצטער חייב בסוכה, וכת' המ"ב (סי' ק"ה) משום דילפינן ממצה שחייבים בכל גוונא. נמצא שמצטער חייב במצות דא"י. וכן בעל הערוך לנר (בבב"ר סי' תר"ס ס"ק יח) פסק דפטור מצטער נאמר במצות סוכה לחוד].

וכבר כתב השבט הלוי (ח"ה סי' ר"ט ד"ה וכמה) דהחלקת יואב הנ"ל הרחיק מדרך רבותינו בזה ואין מצטער פטור אלא במצות סוכה בלבד, ע"כ. [וכי"כ האור שמח (סנהדרין פס"ו ה"א), וכן מסיק בבנין שלמה (סי' מ"ד ד"ה ויהיה). וכן נקט בבצל החכמה (ח"ג סי' כב אות ז). וע"י עוד בשד"ח (ככלים מע' המ' ככל רב), ודו"ק].

אלא דאכתי יש לעיין לענין מצות דרבנן שהרי כבר אמרו בכמה מקומות ד"מקום צער לא גזרו רבנן".

להנה הרדב"ז (סי' תרפ"ו) לשיטתו דס"ל דאיכא פטור מצטער, כתב שמותר להסתפר בספירת העומר בראש חודש אייר דאיכא צער בגידול השער למי שרגיל להסתפר ולא עדיף האי מנהגא ממ"ע דסוכה דק"י"ל מצטער פטור. [וכעין זה כת' באור

זרוע (ה"ל ע"ש סי' ה) להתייר איסור דרבנן במקום צער, וע"י בקובץ שיעורים (ח"ב סי' סח). והגר"ח פלאגי (הנהגות חמ"ס לחיים על השבוע"א ח"ה סי' רע"א) הוכיח כהרדב"ז, מהרשב"א שהתייר עברת שער (בדאיכא משום ילא ילביש) משום צער אע"פ שאסור דרבנן וחמיר מגילוח בימי העומר דאינו אלא מנהג דקיל טפי. אולם יש לדחות שהרי הרשב"א התייר משום שבמקום רפואה לא גזרו, ועוד משום דכל שאינו עושה ליפוי ליכא איסורא, ואי"כ אפשר דלא סמך להיתר משום צער לחוד, וע"י בשואל ומשיב (ח"א ק"י ר"ה, ודו"ק).

אולם מהמ"ב הנ"ל שכת' שהטעם שמצטער פטור מסעודה שלישית מפני דלעונג נתנה ולא לצער, מוכח דליכא פטור במקום צער במצות דרבנן [שהרי המ"ב (סי' רצ"א ובאה"ל סי' רס"ג ד"ה א"ן) פסק דסעודה זו מדרבנן ואסמכוה אקרא]. וכן מוכח מהמ"א הנ"ל שחייב להצטער לשתות יין בקידוש אע"פ שחיובו מדרבנן [אלא יש לדחות דהתם חמיר טפי כי עיקר קידוש מדא"י. ולענין שבות במקום צער ע"י במ"ב (סי' שס"ז ס"ק לו) לענין צידה דרבנן דמשום צערא דעקיצה לא גזרו רבנן. ובביאור הלכה (סי' שכ"ה סעי' כח ד"ה כ"ד) כת' דמשום צערא לא מתירי שבות "כדרכו". וע"י בביאור הלכה (רי"ש סי' שכ"ה) בשם הרע"א (סי' ש"ז סעי' ה) שפסק דמצטער אף על פי שאינו חולי כל הגוף י"ל דמותר לרחוץ בחמים שהוחמו בער"ש, כיון שקיל משאר שבותים, ע"כ. וע"י בנשמת אדם (ח"ב ככל ס"א אות ג, וכלל ג אות ב ד"ה וי"ש הגר"א)]. וכן הוא בכה"ח (סי' תעב

אות נ"א) ע"פ הברכ"י (שם). וכל זה לענין מצות דרבנן ואי"כ לכאורה כ"ש דהדין כן במקום איסור דרבנן.

מיהו החו"י (סי' קצ"א) כתב דצער דוחה איסורים דרבנן, וק"ו הוא דאם מפני כבוד הבריות התיירו איסור דרבנן, כ"ש במקום צער שהרי ק"י"ל דצערא גרע מבזיונה [עיי"ש ראייתו לכך]. אלא דאין כל האופנים שווים, ולכן אין להקל בצער יכל דה"ו ובבזיון כל שהו בדברי חכמים, ע"כ. [וכן דעת הניצ"ב (בסא דהרס"ג סי' רפ)].

אבל האור שמח (סנהדרין פס"ו ה"א) כתב דאינו ק"ו כי באמת בזיון גרע מצער (דבזיון הוא הרגש פנימי בנפש), ולכן מצאנו דכבוד הבריות דוחה לדבר תורה בשוא"ת, ובמצטער לא מצאנו דנדחה שום מצוה מפני צערא. וכן נקט הקובץ שיעורים (ב"ב אות ט). [ובתנפ"א (ברכות פ"ב י"ב אות ג) כת' שבכל מקום דאמרינן במקום צער לא גזרו היינו דוקא צער דלא שכיח. וגם דוקא במקום שאמרו חכמים כן, ובתשובות והנהגות (ח"ה סי' קמ"א) נקט עכ"פ להקל היכן שיש צער עליו חוליו [וע"י עוד במעדים זמנים (ח"א סי' ג ד"ה והנהגה ביה)].

להנה אף לפי הסוברים דליכא פטור מצטער בכל דינים דרבנן, מ"מ י"ל דידוד לענין ספה"ע דאע"פ שנהנה שלא להסתפר בימים אלו מ"מ י"ל דקיל טפי דאינה אלא מנהג, וכי"כ ביוסף אומץ (סי' מ"א אות ב ובסי' ס"ה ד"ה שו"ר) דדעת הרדב"ז (שם) דיש להקל במצטער כיון דהוא מנהג ולא יהא חמור מסוכה. [אלא שמהרדב"ז הנ"ל בריש דברינו משמע דמיקל במקום צער אף בדין גמור עכ"פ דרבנן].

אלא דלכאורה יש לעיין בזה דהרי טעם המנהג דלא להסתפר הוא מפני האבלות על תלמידי ר"ע [וע"י טור (סי' תצ"ג) ובני"ח (שם) ועד], ואי"כ י"ל דאדרבה אין להתיר לו להסתפר מפני צער כה"ג (מחמת שרגיל להסתפר) שדבר זה גופא הוא בכלל המנהג שלא להסתפר ע"מ להרגיש האבילות. וכעין זה מצאנו בתנפ"א (ברכות פ"ב י"ב אות ג) דכל דבר דרבנן שגזרוהו להיות צער כגון תענית אפי' מצטער בתעניתו אסור לעבור אם לא בחולה או בהוחלש מאוד שרי, ע"כ [אלא דלענין אבילות ליכא חובת צער

ממש, ע"י ברש"י (סוכה כה), וע"י בדברי יחזקאל (ז"י ס"ק ז)].

ועוד יש להוכיח כן מדברי הביאור הלכה (סי' תצ"ג) שפסק דהמותרים להסתפר בחו"מ מותרים להסתפר בעומר, והרי התם אסור להסתפר אף דיש לו צער כי רגיל להסתפר [וע"י שו"ע (סי' תקל"א) מ"ב (שם) ובביאור הלכה (שם) ואכמ"ל], ודו"ק [מיהו אם גורם לו מיחוש הראש מותר לו להסתפר, כמבואר בכה"ח (אות י"א אות ט) בשם עיקרי הד"ט (סי' כ"א אות ח)]. [נכתב ע"י הרב י.ד.ב. שליט"א].

הכל נכתב לעורר לב המעיינים ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה

העלון נחשב ע"י

משפחת יונה הלוי

לרגל הכנסת בנם בבריתו של אא"ה

הערות ותורות עבור הפצת העלון בטל' 02 571-3932 בין השעות 15:20 - 19:45

קודם.

ומבואר דס"ל לדינא דאה"נ אף לדעת הרמ"א אסור לאכול חצי שעה קודם ספה"ע מדין דהוי סמוך לזמן הספירה.

ובמשי"ב (סי' ק"ג) כתב דמ"ש הרמ"א וכשהגיע הזמן ר"ל צאת הכוכבים, אפי' אם כבר התפללו ק"ש וערבית דאל"כ בלא"ה אסור משום ק"ש ותפילה. והסכימו האחרונים דלפי מאי דפסקינן לעיל בס"י ר"ה להחמיר מחצי שעה קודם הזמן ה"ה הכא יש לנו להחמיר שלא לאכול מחצי שעה הסמוך לספירה והלאה [אפי' אם כבר קדם והתפלל]. עכ"ד.

ובהמשך דבריו (סי' ק"ו) על דברי הרמ"א שכתב דאם התחיל לאכול קודם שהגיע הזמן א"צ להפסיק, כתב דלפי מ"ש לעיל דמחצי שעה סמוך לזמן מתחיל האיסור יהיה שייך דינא דהרמ"א כשהתחיל לאכול ביותר מחצי שעה קודם הזמן.

והנה בענין מ"ש הזמן הוא צאת הכוכבים, וצ"ע בשה"צ (סי' ל"ט) דהוא דבר פשוט, דבבה"ש אף שמוותר לספור מטעם ספיקא דרבנן עכ"פ אינו מחוייב עדיין. יש להעיר דבדברי המ"א מבואר דיש לאסור חצי שעה סמוך לבה"ש, והיינו חצי שעה קודם השקיעה.

וכ"כ לדינא הגר"ז (סי"ז) דלא יתחיל לאכול אפי' סעודה קטנה חצי שעה קודם זמן הספירה דהיינו חצי שעה קודם בין השמשות. וכן העלה לדינא

בבה"ח (סי' ס"ד) ולדבריהם נמצא דא"ל ליישב דברי הרמ"א כדברי החק יעקב הנ"ל, דהא מחמת תפילה ערבית וק"ש בזמנה אינו אסור אלא חצי שעה קודם צאת הכוכבים, דהא גבי ק"ש כתב המחבר (סי' ר"ה ס"ב) דאסור להתחיל לאכול חצי שעה סמוך לזמן ק"ש של ערבית, ושם [בס"א] כתב דזמן ק"ש משעת יציאת ג' כוכבים.

[נכתב ע"י הרב ש.פ. שליט"א]

פניני מוסר

ימי ספירת העומר

ענין הספירה לזכור חסד ה' שטיהרנו מטומאת מצרים - צריך שיכוון האדם בספירה זו לטהר עצמו ומחשבותיו להיות מיון ומעוּת ליום החמישים שניתן בו התורה הקדושה, וכן עשו ביציאתן ממצרים מתוך כור הברזל מוטבעים באותה טומאה רצוצה וכמעט היו נשקעים בחמישים שערי טומאה...

והקב"ה בכוחו הגדול וזכרו את ברית אבותנו, כביכול הוצרך לנטות זרועו להוציא ישראל מבנינים ומכח הטומאה שלהם, וזהו שעשה שפטים בהם ובאלוהיהם וקרבנו לפני הר סיני ונתן לנו את תורתו, וכדי שנוכרו זה החסד הגדול צוננו שנספור בכל שנה אלו החמישים יום מיום יציאתנו ממצרים עד יום מתן תורה...

ובכל יום שאנו באים במספר מכוונים בו לצאת משער אחד של טומאה ולהכנס בשער של טהרה בהסתר לבבנו ומ חשבונותינו במעשינו הטובים". (ספר סדר היום, סדר ספירת העומר)

נערך ע"י מחבר קונטרס "עבודת ספירת העומר חג השבועות" מסדרת עבודת המועדים